

NÁVRHY OPATŘENÍ ČMKOS PRO OZDRAVĚNÍ VEŘEJNÝCH FINANCÍ ČR

JAK NAPRAVIT VEŘEJNÉ FINANCE

Politika moci, škrťů a nezájmu o potřeby občanů má alternativu

I ÚVODEM

Českomoravská konfederace odborových svazů je velmi často osočována z toho, že nepřichází s žádnými aktivními návrhy, že nechce nic měnit a její odpor k reformám je nezodpovědný a nezakládá se na žádných objektivních důvodech. Zdá se, že vyjasnění toho, oč usiluje a co navrhuje ČMKOS, je nezbytností především pro širokou veřejnost. Jak vláda, tak i podnikatelé to totiž z nesčetných vystoupení, stanovisek a rozborů, předložených ČMKOS za poslední léta, velmi dobře vědí.

Předně je třeba říci, že **ekonomická i sociální situace v ČR by byla mnohem lepší, kdyby zásadní rozhodnutí, včetně těch protikrizových, byla přijímána na základě skutečného sociálního dialogu a širokého celospolečenského konsenzu.**

ČMKOS sleduje a vyhodnocuje ekonomický a sociální vývoj, postavení sociálních partnerů a efektivnost sociálního dialogu již od roku 1989. Jasně se ukazuje, že za současného vládnutí v ČR se naprosto nedoceňuje přínos sociálního a občanského dialogu pro vyvážený rozvoj společnosti. **Alarmující je, že stávající vládní koalice se ani nijak netají se svým silovým přístupem k řízení státu. Materiály připravuje v izolaci nebo maximálně po konzultaci s vybranými okruhem svých příznivců.** Připomínková řízení probíhají ve zkrácených termínech a při vypořádání připomínek si zpracovatelé ve valné většině vystačí s jednou větou: „Váš návrh nelze akceptovat, neboť je v rozporu s programovým prohlášením a zadáním vlády.“

Z jednání RHSD se vytratila věcná diskuze a hledání konsenzuálních řešení. K projednání jsou předkládány materiály již schválené ve vládní koalici vládou, takže připomínky ČMKOS, resp. i dalších sociálních partnerů, jsou vládní stranou brány pouze jako formalita a ve zkreslené podobě jsou zneužívány proti odborům. Důsledky této arogantní formy vládnutí jsou patrné všude. Projevují se zejména v kvalitě (resp. nekvalitě) schválených právních předpisů, v povrchní nebo zcela chybějící kontrole nakládání s veřejnými prostředky, v rostoucích daňových únicích, v růstu klientelismu a korupce – a celkově v asocíálním charakteru přijímaných opatření. V této situaci pak odboráři reprezentovaní ČMKOS i celá občanská společnost nemají jinou možnost, jak projevit svůj názor než prostřednictvím veřejných protestů.

Stávající vládní koalice i přesto v této politice síly pokračuje, a dokonce ji ještě posiluje. Pokračuje v této cestě bez ohledu na důsledky nejen budoucích, ale i minulých rozhodnutí. Domníváme se, že stojí za to alespoň ve stručnosti připomenout některé klíčové mezníky z poslední doby, které se ve svých důsledcích zásadně podepsaly na růstu deficitů veřejných financí. Mezníky, které ČMKOS zásadně kritizovala a proti kterým i aktivně vystupovala.

Jde především o zásadní změny na příjmové straně veřejných financí, především státního rozpočtu, které za několik málo posledních let odčerpaly prostřednictvím tzv. daňových reforem přes 300 mld. Kč daňových příjmů. To jejich absence naprosto prokazatelně stojí za nárůstem deficitů státního rozpočtu a růstem veřejného dluhu. Tato opatření směřovala především ke snížení danění firem, vysokopříjmových skupin a majetkových vlastníků na úkor zdanění zaměstnanců a důchodců, kterým je dnes předkládán účet za něco, co nezpůsobili a na čem se aktivně nepodíleli, resp. to kritizovali. Tato daňová smršť se totiž fakticky dotkla poklesu zdanění firem, OSVČ a dnes tolik propíraných zaměstnanců velmi omezeně.

Takzvané zrušení superhrubé mzdy totiž bylo především určeno pro firmy. Tato operace totiž měla sloužit, a také sloužila, jako **náhrada za malé či žádné zvýšení mezd ze strany firem.** (Stačí prolistovat tehdejší tisk). Měla tedy především odlehčit firmám, a ne pomoci zaměstnancům. A tak se také stalo. **Zaměstnanci si z větší části zaplatili „pokles zdanění“ fakticky ze svého. ČMKOS se vždy stavěla za organický růst mezd, nikoliv růst získaný kouzly s daněmi apod.,** která jen ukazuje **neochotu a neschopnost aktérů hospodářské politiky stanovit si mzdovou konvergenci jako hlavní cíl.**

Proto ČMKOS vždy zásadně odmítala a **odmítá** jakékoli **úvahy o vrácení zdanění zaměstnanců zpět před zrušení superhrubé mzdy. Zaměstnanci by totiž byli postiženi podruhé, protože by o svou draze zaplacenou daňovou úlevu opět přišli.** Jsou to totiž oni, daňoví otloukánci, kteří ze svých mezd hradí více než 2/3 % příjmů veřejných rozpočtů.

Je nutno vidět, že na akci zkratkovitě a nesprávně nazývané „zrušení superhrubé mzdy“, se fakticky aktivně podílely všechny strany českého politického spektra, jak současné opozice, tak i koalice. Nejen, že se o jednotlivých návrzích hlasovalo napříč stranami, ale dodatečnými návrhy vzniklými přímo na místě při projednávání daňových zákonů, si každá politická strana snažila uhrát to své, a jak se ukázalo, prostoru k tomu byl dostatek.

Opatření se ve skutečnosti skládalo ze tří opatření – za prvé vlastního snížení daňové sazby z 23 % na 15 % s minimálním ročním dopadem na veřejné finance **-94 mld. Kč** (prosazovalo především ANO a ODS), za druhé zvýšení slevy na poplatníka ve dvou krocích (prosazovali především Piráti a Starostové a část ČSSD) s dopadem **-50 mld. Kč** ročně na veřejné finance, za třetí z prolomení hranice u daňového bonusu u dětí s dopadem na veřejné finance **-10 mld.** (prosazovalo KDU-ČSL).

Nelze ovšem zapomínat, že tomuto daňovému balíčku, schvalovanému až na konci roku **2020, předcházela ještě balíček I,** o kterém se jaksí cudně mlčí. Balíček protlačený napříč politickým spektrem a cele věnovaný firmám, vysokopříjmovým skupinám a vlastníkům. Tato opatření obsahovala tzv. **Loss Carryback,** zrychlení odpisů a zvýšení limitu pro vstupní cenu majetku, daňového osvobození státních dluhopisů, zrušení daně z převodu nemovitostí, zavedení daňového paušálu pro živnostníky, zavedení tzv. stravenkového paušálu, snížení DPH u ubytovacích služeb a vstupného na kulturní a sportovní akce, snížení silniční daně, snížení spotřební daně u nafty **s celkovým dopadem do veřejných financí** jen o něco nižším než bylo „pravé“ zrušení superhrubé mzdy, tj. cca **-110 mld. Kč.**

Jako by už toto nestačilo, tak **i pro letošní rok se snížily daně.** Jde především o zrušení systému EET (včetně nespustění jeho III. etapy). Tímto opatřením se zbavil stát daňových příjmů minimálně v rozsahu **- 17 mld. Kč** ročně, aniž za to cokoli získal.

Dalším krokem je **snížení sazby sociálního pojištění o 5 % u zaměstnavatele při zaměstnávání osob na zkrácený úvazek.** Oficiální odhady tohoto kontroverzního opatření se pohybují okolo **-3 mld. Kč** ročně. (Střízlivější odhady počítající s využitím tohoto opatření pro daňovou optimalizaci hovoří spíše o -10 mld. Kč).

Dalším opatřením je **zvýšení hranice pro použití paušální daně na dva miliony kombinované s posunutím povinné registrace k DPH na tuto úroveň.** Rozpočtový dopad tohoto opatření na veřejné finance se bude podle provedené RIA pohybovat na úrovni **-20 mld. Kč** ročně (z toho na státní rozpočet SR -13 mld. Kč). Ve skutečnosti však může být ztráta na příjmové straně veřejných rozpočtů výrazně vyšší, **protože použití paušální daně rozšiřuje výrazně možnost daňové optimalizace a dále podpoří rozvoj švarcsystému** (což, zdá se, nikomu nevádí – ba právě naopak). Součástí tohoto balíčku je i **prodloužení mimořádných zrychlených odpisů i na majetek pořízený v letech 2022 a 2023** s dopadem **-6 až -7 mld. Kč** ročně.

Zatím posledním návrhem z tohoto ranku je pak aktuální **návrh na prominutí platby sociálního pojištění u pracujících důchodců** (s propadem veřejných příjmů minimálně -4 až -5 mld. Kč).

Veřejné finance České republiky se dostaly do velmi vratké polohy, kdy **vyrovnanost mezi vlastními příjmy státu a jeho nezbytnými výdaji je možná jen** v situaci, **kdy ekonomika dosahuje velmi vysokých temp nominálního růstu HDP** (podle propočtů ČMKOS výrazně nad 10 %). To je jedna z hlavních příčin, proč veřejné finance, a zvláště státní rozpočet, v současné době ekonomické stagnace, resp. poklesu, neustále tendují k velmi vysokým deficitům, a to přesto, že jsou přijímána další a další drastická omezení, především na výdajové straně veřejných rozpočtů.

To jen dokazuje opět předchozími reformami potvrzenou tezi, že se **k rovnováze veřejných financí nelze staticky proškrtat, a že každé opatření na nápravu veřejných financí musí obsahovat složku podporující ekonomický růst**. Je smutné, že si ČR touto „lekcí“ prochází znovu a znovu a že zaměstnanci jsou neustále osočováni z toho, že si žili nad poměry. Slovník z 90. let, který nastavil ekonomiku láce, nikam nezmizel, naopak v těchto situacích se znovu a znovu vyjevuje. **Ukazuje na naprosté selhání transformační politiky, která ani po třiceti letech nenajela na konvergenční trajektorii**, a zároveň se také ukazuje, jak **silné a odolné jsou zájmy**, které si přejí **ČR jako ekonomickou kolonii**.

A ještě na jednu věc nelze zapomínat – **vedle oficiálních deficitů a dluhů nelze v žádném případě zapomínat na skryté dluhy české společnosti**.

O skrytých dluhách se svého času velmi silně diskutovalo v souvislosti s bývalým komunistickým režimem. Tomu se především vytýkalo, že jeho oficiálně vyrovnané finanční hospodaření a v zásadě nulové zadlužení je vykoupeno enormním nárůstem skrytých dluhů. Většinou bylo, naprosto oprávněně, poukazováno na zdevastované životní prostředí, zanedbanou infrastrukturu a bytový fond, zhoršující se zdravotní stav obyvatelstva atd. Kupodivu už méně se poukazovalo na fakt, že **nedílnou součástí skrytého dluhu byla dlouhodobá stagnace životní úrovně českých občanů**.

I současná vládní garnitura vytváří skryté dluhy. **Tyto dluhy jsou přímým důsledkem** vládních představ o tzv. nápravě veřejných financí. „Nápravě“ v prostředí rozbujelé korupce, v prostředí zdeformovaného systému zdanění, v prostředí bez ekonomického růstu (či růstu navzdory). Jsou důsledkem **vládní politiky plošných škrtů a přenášení daňového břemene od zdanění příjmů a majetku ke zdanění spotřeby, od zdanění firem a vysokopříjmových skupin obyvatelstva a majetkových vlastníků ke zdanění občanů s průměrnými a podprůměrnými příjmy, od zdanění bohatých ke zdanění chudých**.

Celá infrastruktura České republiky v nejširším slova smyslu je dnes poznamenána narůstajícími vnitřními dluhy – od obrany a bezpečnosti počínaje, přes zdravotnictví, školství, kulturu, ochranu životního prostředí až např. po dopravu.

Vytváří se však dluhy i na životní úrovni většiny českých občanů. Veřejné finance se při mizivém potlačení všeobjímající korupce a při zjevně nekvalitním plánování a řízení procesů v oblasti veřejných financí (především v klíčovém státním rozpočtu) opět „napravují“ nejjednodušším způsobem. Snižováním životní úrovně českých občanů, zaměstnanců, důchodců, nezaměstnaných, nízkopříjmových sociálně potřebných rodin.

ČMKOS je přesvědčena, že to jsou právě tyto dluhy, které musí být po přijetí výchozího balíku klíčových opatření (viz dále) a nastartování dlouhodobého a stabilního ekonomického růstu postupně spláceny. **Napravené veřejné finance a ekonomický růst musí sloužit především občanům České republiky. Musí sloužit nárůstu jejich mezd a příjmů, a ne pro další nárůst již tak enormních zisků bank a velkých, většinou nadnárodních koncernů.**

II DESET VÝHRAD K HOSPODÁŘSKÉ POLITICE TÉTO VLÁDY A K JEJÍMU BALÍČKU OPATŘENÍ NÁPRAVY VEŘEJNÝCH FINANČÍ.

Úvodem je potřeba zdůraznit, že k tak složitému a komplexnímu projektu jako je náprava veřejných financí ČR je nutno přistupovat klidně a bez hysterií, že se dnes nebo nejspíše zítra totálně zhroutí české veřejné finance. Tak tomu prostě není. **Je dostatek času na to pořádně promyslet, připravit a realizovat nápravná opatření.**

Finanční situace ČR není natolik špatná, aby se musela dělat překotná nepromyšlená opatření s nejasnými důsledky a dopady. Vzhledem k velmi nízké míře zadlužení, bezproblémovému splácení dluhu i relativně nízké dluhové službě si to Česká republika při rozumné rozpočtové politice může dovolit (dluhová služba se odhaduje v rozpočtu na rok 2023 ve výši 63 mld. Kč za rok, oproti současné dluhové službě byla dluhová služba okolo ekonomické krize na počátku druhé dekády tohoto století výrazně reálně vyšší než dnes – v dnešních cenách by přesahovala 80 mld. Kč). Strašení výší dluhové služby proto není na místě.

Navíc je nutno poznamenat, že **všechny tři mezinárodně uznávané ratingové společnosti potvrzují shodně vysokou aktuální úroveň spolehlivosti ČR splácet své závazky** (Moody Aa3 a Fitch a Standard and Poor's AA). Mimochodem Česká republika má **stejný rating jako např. Hong Kong, Katar, Velká Británie** aj.

Konkrétně k materiálu:¹

Za prvé – předložený dokument koalice jasně signalizuje, že **jí chybí společný jednotící přístup, plán, představa, program**, který by skutečně reagoval na aktuální potřeby dneška a stal se jednotícím prvkem – vodítkem nápravy veřejných financí. Plán, který by zajišťoval kompatibilitu a homogenitu navrhovaných opatření. To je (bohužel zapomenuté) poselství předchozích „reform veřejných financí“, kterých bylo jen od počátku tohoto tisíciletí provedeno v České republice již sedm. Bohužel **metodou volného „sběru nejrůznějších nápadů“ různé úrovně, významu a dopadu** (jak nesporně vznikl vládou předložený materiál), **se opravdu při nápravě tak složitého a vzájemně provázaného mechanismu, jako jsou veřejné finance, opravdu postupovat nemůže.**

Za druhé – materiál **neobsahuje** to podstatné – to znamená **objektivní analýzu příčin, proč jsme v dané situaci ocitli**, a samozřejmě především to, **kdo na předchozích krocích, které vedly k těmto koncům, vydělal**. To je podle našeho názoru podstatné vodítko pro posouzení správného zaměření přijímaných opatření.

Pokud by takové posouzení bylo opravdu provedeno, pak by se naprosto jasně ukázalo, že příčinou aktuálního strukturálního deficitu v rozsahu zhruba 250 mld. Kč, je především snižování daní na konci minulé dekády a že **navrhovaná opatření současné tzv. reformy veřejných financí nesměřují k těm, kteří na těchto reformách nejvíce profitovali, ale k těm, kterých se dotkly pouze velmi omezeně**. Že se tyto náklady přenáší na ty, co se nemohou bránit, na ty, kterým jsou strhávány daně automaticky a nemohou ani korunu „daňově optimalizovat“, a na ty, kteří každodenně odvádějí daně u pokladen obchodů – tedy **především na zaměstnance a důchodce**.

¹ Aby nemohlo dojít v tomto směru k různým dezinterpretacím, zvolila ČMKOS postup, ve kterém naznačuje, co by dělala jinak, než současná vládní koalice (a to i přesto že není politickou stranou a má v tomto směru samozřejmě více než omezené možnosti).

Za třetí – struktura a obsah tohoto plánu je zoufalá. To, co je nám předkládáno, jsou chaotická opatření různé úrovně významnosti, vzbuzujícími pohybnost o jejich účinnosti. Zdá se, jako by se některé politické strany snažily především stůj co stůj prosadit své vlastní, zaručeně nejlepší priority z předvolebních mítinků, ať to stojí, co to stojí. **Průměrnou zaměstnaneckou rodinu budou tyto reformy stát minimálně 15 % jejího disponibilního příjmu!** Čeští zaměstnanci a čeští důchodci vysoké deficity nezpůsobili a fakticky byli těmi posledními, na které bylo při extrémním, všeobjímajícím snižování daní v minulých letech pamatováno.

Za čtvrté – o záměrech předkladatele tohoto dokumentu **vypovídá více** než to, co tam je obsaženo, **to, co tam obsaženo není**. To, čeho si předkladatel nevšímá. I tato koalice promrhala další možnost **odstranit zásadní distorze v daňovém a pojistném systému**, kdy jsou různé skupiny zdaňovány odlišně. Navíc ti, co na minulých daňových úpravách opravdu vydělali – **v podstatě velké multinacionální firmy a významní majetkoví vlastníci nebudou v žádném případě postiženi** – ti se na nápravě veřejných financí podílet nebudou. Vláda se neřídí starým pravidlem, že brát peníze lze tam, kde jsou, a ne tam, kde nejsou nebo docházejí, plošná opatření dopadnou na obyčejné lidi.

Za páté – Naprosto absentuje informace, co **udělal ministr financí proto, aby došlo k většímu výběru daní, jak motivoval své podřízené, co udělali pro větší výběr daní v oblasti daňové kontroly, pro posílení finančních úřadů atd.** Ukazuje se, že nic (tedy kromě zrušení kontrolních pokladen s nesporným zhruba 18 miliardovým záporným dopadem do veřejných financí). **Vyhlášené masívní rušení finančních úřadů vyvolá chaos**, apatii a strach o místo (tím jsou opatření tohoto typu doprovázena vždy). Můžeme se ptát, jak daleko MF postoupilo ve vyhledávací činnosti subjektů stojících mimo systém, jak se činí **v boji proti daňovým únikům, jak postoupilo v propojení databází daňových a pojistných příjmů**, jak využívá platný zákon o majetkových příznacích, co vše udělalo, a ještě udělá **proti transferovým cenám a daňové optimalizaci multinacionálních firem** atd. Těch otázek by mohlo být mnoho. Jedna – a to důležitá – na závěr – pak je, **jak to, že Česká republika nemá stále velmi podstatný a mnohokrát slibovaný dokument, daňovou ročenku? Jako daňoví poplatníci máme nejen povinnost platit daně, ale také právo vědět, jak platí jiní, jak se podílejí na společném nesení daňového břemene**, kde jsou distorze v systému a jak je ministerstvo a ministr financí řeší a napraví?

Za šesté – Daňové úpravy směřují nejjednodušší cestou ke zvyšování sazeb, **vláda ani ministerstvo financí si vůbec nevšímá daňového základu**. Jaká opatření na rozšíření daňových základů u vybraných a dlouhodobě známých daňových poplatníků přijalo MF ČR, jaká připravuje, jak upraví dlouhodobě známé – dodnes ovšem neřešené distorze v oblasti základu nejen daňových, ale i pojistných plateb? **Zaměstnanci jsou daňovými otloukánky. Ti si z daňového základu nemohou odečíst prakticky nic** – co by vedle svých výrazných možností optimalizace – nemohli použít i jiní poplatníci daně z příjmu fyzických osob. **Ani takový naprosto zjevný náklad, jakým je doprava do zaměstnání.**

Za sedmé – tato **vláda** nejen že **si dlouhodobě extrémní inflace v ČR vůbec nevšímá, ale předloženými opatřeními ji ještě urychluje. Bez zkracení inflace se ovšem nedají napravit veřejné finance.** To je opatření před závorkou, priorita priorit.

Vláda zcela ignoruje makroekonomický kontext, a zejména inflaci, zdá se, jako by se veřejné finance vyskytovaly v nějakém separátním odděleném vesmíru, kde mzdy, rozdělení produktu atd. nehraje žádnou roli.

Vláda má dostatek možností, jak vývoj cen zpomalovat. Může tak přispět ke zmírnění inflačních očekávání. Jistě není potřeba pokoušet se držet pod kontrolou všechny ceny, ale **neměl by být větší problém kontrolovat cenový vývoj určitého menšího spektra potravin a dalších produktů nebo služeb, včetně některých klíčových surovin, např. elektřiny.** V podstatě těch produktů, které mají největší váhu v cenovém indexu.

Vláda nemůže jen pasivně přihlížet cenovému vývoji, zejména pokud se cenový růst pohybuje meziročně již druhý rok přes deset procent (loni dokonce 15,1 %). Zde je potřeba zdůraznit, že vládní představitelé i ekonomové mají sklon hovořit stále o aktuální meziroční inflaci – jako by ta inflace v předchozím roce už nebyla, jako by tak nějak pominula, jenže ona tu je. Je přece obsažena v cenách komodit. **My nenakupujeme za inflaci (tj. za přírůstek cen), ale za ceny.**

Vláda jen registruje tento cenový pohyb a zřejmě očekává, že s inflací bude bojovat někdo jiný. **Spoléhat jen na nepřímé nástroje, především na regulaci cenového vývoje pomocí úrokových sazeb centrální banky, je neúčinné.** Naopak vysoké sazby dále inflaci živí, protože, kromě jiného, si vláda za rostoucí sazby půjčuje peníze formou státních obligací na financování státního dluhu. Zasahovat do cenového vývoje je také výhodnější, než zmírňovat dopady cenového růstu do valorizací dávek apod. dalšími vládními výdaji, a tedy rozvolněním finanční disciplíny. Prostě aktivní úloha vlády, v první řadě kontrola cen tak, jak to umožňuje zákon o cenách, je při současné úrovni inflace naprostou nezbytností.

Pasivita současné vlády je jedním z hlavních problémů české inflace. Právě tato pasivita velmi kontrastuje s tím, jak se s inflací bojovalo v devadesátých letech. Aktivně zasahovat do cenového vývoje je zjevně zcela mimo obzor současné vlády. Přitom **boj proti inflaci je prioritou priorit**, bez jejího výrazného zmírnění a postupné kompenzace a nápravy jejích dopadů nelze udržet ve společnosti v soudržném stavu. To zjevně vládě nic neříká.

Hrátky s DPH (zrušení druhé snížené sazby, posun snížené sazby) **budou v konečném důsledku znamenat pouze růst cen, a to především u základních potřeb** jako je teplo, teplá voda, vodné stočné, léky, veřejné stravování a veřejná doprava. Naproti tomu **snížení sazeb DPH u potravin** podle letitých zkušeností ze vzdálenější i blízké minulosti **nebude mít na pokles potravin prakticky žádný vliv. Další inflační impulsy vyplývají** ze zvýšení spotřebních daní u alkoholu, cigaret a pohonných hmot a zvýšení ceny dálničních známek). Navíc **tato opatření vyvolají další vysoké inflační očekávání.** K tomu je ovšem třeba zdůraznit, že charakter velké části opatření „balíčku“ je ukryt v obecně definovaném „**snížení dotací**“, z nichž **není jasný jejich cenotvorný vliv** (který je ovšem např. u snížení dotací na obnovitelné zdroje více než patrný).

Náš odhad inflace pro příští rok na úrovni 6 % je proto nutno opravdu brát opravdu pouze jako minimální.²

Za osmé – je poněkud přehlíženo, že **restriktivní politiku** v oblasti mezd a platů, která se v plné nahotě vyjevila i v tomto balíčku, **provádí vláda delší čas**, a to se zcela jasným **záměrem zpomalit, resp. zastavit růstu mezd a platů.** Zjevným zastavením (lépe řečeno poklesem) platů a **blokační snahy o výrazné zvýšení minimální mzdy** vláda vysílá jasné signály směřující ke zpomalení, resp. zastavení mzdového růstu. Ovšem **bez ekonomického růstu, a především růstu reálných mezd** (na jejichž vývoj je napojen fakticky vývoj převážné většiny daňových příjmů) **nelze napravovat veřejné finance.**

Za deváté – **Hospodářská politika této vlády znamená návrat zpět minimálně o jednu dekádu.** Jde o návrat do období tzv. Topolánkových a Nečasových reforem veřejných financí. Do období, kdy vznikl na půdě nejsilnější strany současné koalice programový projekt **Modrá šance. Do období zvratu v procesu mzdové konvergence a uzavření České republiky v pasti chudoby (tzv. pasti středního příjmu)³** Do období stále zřetelnějšího obsahového vyprázdnění sociálního dialogu

² Dopad reformních opatření na vývoj spotřebitelských cen bude podrobně uveden v následující kapitole.

³ Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) již před delším časem upozorňovala na riziko, že zemím střední a východní Evropy hrozí uvíznutí v pasti středního příjmu. EBRD zmíněnou pastí rozumí stav, kdy daná země sice do jisté míry zbohatla (obvykle na úrovni 1-2/3 HDP na hlavu v USA), nicméně vyčerpala své dosavadní konkurenční výhody, obvykle zejména v podobě levné pracovní síly, a nedaří se jí najít jiný růstový model. **EBRD upozorňuje, že v mnoha zemích existují dokonce skupiny, které mají zájem na tom, aby se dosažený stav již neměnil.** (<https://www.investicniweb.cz/ekonomika-politika/ekonomika/v-pasti-stredniho-prijmu>)

a přípravy a přijímání klíčových sociálně ekonomických rozhodnutí mimo tento dialog, především mimo dialog se zástupci zaměstnanců.

Hlavní problém hospodářské politiky České republiky spočívá v jejích častých změnách. V ČR je hospodářská politika předchozích vlád považována téměř vždy za naprosto chybnou, kterou je nutno od základů změnit. Přitom se naprosto přehlíží něco takového jako je hierarchizace cílů hospodářské politiky, resp. se v podstatě nikdo nesnaží tuto hierarchii vůbec definovat. Proto je **charakter české hospodářské politiky spíše pasivní – reagující velmi často pouze ex post na již vyjevené zřetelné problémy**. Proto byl mimo jiné zásadní úkol restrukturalizace ekonomiky překryt „aktuálním“, ve svém charakteru ovšem fakticky střednědobým úkolem nápravy veřejných financí. A to vše při záměrném neřešení opravdu aktuálního, klíčového problému české ekonomiky – velmi vysoké inflace.

Za desáté – shrnutí – doporučení pro hospodářskou politiku.

Vláda ČR a její orgány zanedbaly boj proti inflaci a připustily, aby inflace v České republice dosáhla jedné z nejvyšších hodnot v Evropské unii. **Snížení nákladové inflace zjevně nepomohlo ani z pohledu EU extrémní navýšení úrokových sazeb** centrální bankou, **ani snižování daní**, o které se pokoušela vláda (spotřební daně, DPH). Pomoci nemohla, protože takováto politika je v podmínkách trhu deformovaného existencí zjevných cenových kartelů neúčinná. Vede jen **k výpadkům příjmů veřejných rozpočtů. Zmírňuje tak z veřejných peněz (možná) následek, ale ne příčinu.**

Jak pandemie, tak nyní pádivá inflace, plně ukazují deformace a patologie v českém ekonomickém prostředí, které byly a jsou ignorovány. **Vláda nepoužívá nástroje a instituce, které má k dispozici a nechává maržovou inflaci plně přenést na spotřebitele.** To se nutně odráží v propadu spotřeby domácností srovnatelné jen s covidovým obdobím.

Český stát, **česká vláda nevyužila** a dodnes nevyužívá žádné z celé řady možností, které jí dává v boji proti extrémním cenovým nárůstům současná legislativa, především platný **zákon o cenách** (stanovení maximálních či minimálních cen, stanovení pevných cen, stanovení výše přiměřeného zisku, vyhlášení cenového moratoria, vyhlášení maximální podílu zahrnutí cen vstupů do ceny výrobku, stanovení maximálního nárůstu ceny v určitém období (opatření lze i navzájem kombinovat). **Velmi silným, účinným a u nás nevyužívaným nástrojem v boji proti inflaci jsou cenové kontroly a sankce**, které musí nejen předcházet, ale i doprovázet každý regulační zásah. Zákon o cenách umožňuje přistoupit k regulačním zásahům prakticky okamžitě bez složitosti při přijímání nějakých dalších dodatečných legislativních aktů.

Bohužel ukazuje se, že **vláda nejenže proti inflaci záměrně nezasahuje** (jak je zřejmé z různých vystoupení vrcholných představitelů státu), ale **naopak ji ještě svými opatřeními vyvolává a posiluje**. Nejzřetelněji je to vidět při opatřeních, jež mají za účel tzv. napravovat veřejné finance. Přesuny v sazbách DPH (zvláště posuny v oblasti sazeb DPH).

Podmínky pro regulaci cen jsou v České republice již přezrálé. Zjevně selhává trh a vytváří se ekonomicky i politicky velmi nebezpečné prostředí. Regulace není nic, co by se mělo ztracovat. Chceme chránit ekonomiku její občany i firmy v maximální možné míře a v maximálně možné době před inflací. Nechceme, aby se inflace rozvinula, a prolнула do všech oblastí života společnosti a ty pak zničila.

Vláda je zde proto, aby konala. Aby řešila skutečné problémy lidí a firem dříve, než se česká ekonomika propadne do hluboké recese. **Zaměstnanci jsou obětmi této krize. Hodnota jejich mzdy dramaticky klesá**, zatímco ceny zboží běžné spotřeby rostou šíleným tempem. To prohlubuje stávající nerovnosti, narušuje sociální smír a v konečném důsledku rozděljuje lidi. **Nejvíce postiženi jsou již nejen špatně placení zaměstnanci a sociálně zranitelné osoby, ale už i střední třída.** I ona pociťuje velmi silný pokles životní úrovně. To je pro stabilitu státu velmi nebezpečné.

Daňové změny realizované v roce 2020–2022 s sebou přinesly dlouhodobé systémové dopady. Tyto odděleně posuzované, kvantifikované a prezentované daňové změny se v realitě České republiky „slily“ a vytvořily novou kvalitu. Zahleděním se na některé nejkontroverznější daňové změny si málokdo všiml, že jen tak „mimořádně“ a narychlo **probíhá nejzásadnější daňová reforma od roku 1993.** Reforma **nepromyšlená, neřízená, dostatečně nepropočítaná a neoponovaná.** Daňová reforma vycházející z naprosto falešných „odborných“ odhadů, dopadů pandemie Covidu na českou ekonomiku a **prosazena pod silným lobbystickým tlakem.** Jednotlivá daňová opatření byla přijímána **při využití** podmínek **nouzového stavu** narychlo, a co hlavně, v podivném chvatu a hysterii, která vyvrcholila na konci roku 2020 tzv. rušením superhrubé mzdy.

Tyto daňové změny posílily až do extrému dlouhodobá negativa českého daňového systému. **Český daňový systém je karikaturou otevřeného a spravedlivého daňového systému.** Nejen, že se **celková míra zdanění nachází výrazně pod úrovní vyspělých zemí EU** (viz výše), ale navíc **zdanění je extrémně vychýleno ve prospěch přímého zdanění závislé práce a spotřeby.**

Oproti tomu **kapitál a majetek jsou zdaňovány i v mezinárodním kontextu naprosto miniaturně.** Vedle toho existuje v českém daňovém systému celá řada dlouhodobě neřešených systémových distorzí narušující daňovou spravedlnost. Distorzí **umožňujících vybraným subjektům být zdaněn méně než subjekt jiný, nebo čerpat plnění bez protihodnoty adekvátně odvedených daní.**

Jde o nespravedlivý systém zatěžující vybrané skupiny daňových poplatníků výrazně více než jiné – především zaměstnance a důchodce. Jejich daně a pojistné také tvoří zdaleka největší část daňových a pojistných systémů veřejných financí – cca 87 %. Daňové změny tuto dlouhodobě budovanou charakteristiku daňového systému České republiky ještě posílily.

Napravit veřejné finance znamená v první řadě zásadně napravit daňový systém České republiky. Platí to i naopak – pouze spravedlivá, zásadní a komplexní daňová reforma může napravit a dlouhodobě stabilizovat veřejné finance.

To není jen efektní slovní hříčka – neznamená to nic jiného než, že nedílnou součástí jakéhokoli účinného stabilizačního plánu veřejných financí nemohou být pouze škrty výdajů, ale také zásadní opatření na straně příjmů. Z druhé strany to znamená, že jakákoli náprava veřejných financí, bez spravedlivého rozložení daňového břemene na jednotlivé subjekty žijící a podnikající na území České republiky, bude chápána jako nespravedlivá a dříve či později odsouzena k zániku.

III VLIV REFORMNÍCH NÁVRHŮ VLÁDY NA RŮST INFLACE

Jádrem navrhovaných úprav v oblasti daně z přidané hodnoty je zrušení druhé snížené sazby ve výši 10 % a zároveň i první snížené sazby 15 %. Místo nich navrhuje vytvořit novou sníženou sazbu 12 %.

Výše uvedená úprava vyvolá složité přesuny zboží a služeb mezi současnými sazbami a budoucí sazbou, které budou znamenat celou řadu protisměrných pohybů a dopadů do veřejných financí. Takže, k čemu dojde:

- **u vybraných druhů zboží** (teplo, teplá voda, vodné – stočné, stravovací služby, ubytovací služby, veřejná doprava, vstupenky na kulturní a sportovní akce, již tak drahé potraviny pro nemocné s celiakií a další) **dojde ke zvýšení ceny o 2 %** (jako důsledek zvýšení sazby z 10 % na 12 %), **státní rozpočet na změně vydělá,**
- **u nealkoholických nápojů** (včetně kojenecké vody) dojde ke **zvýšení ceny o 6 %** (jako důsledek zvýšení sazby daně z 15 na 21 %), **státní rozpočet na změně vydělá,**

- **u vybraných druhů zboží a služeb** (holičské a kadeřnické služby, točené pivo, služby autorů a umělců, sběr, přeprava a skládkování komunálního odpadu, opravy obuvi a kožených výrobků a kol, úklidové práce v domácnosti, palivové dřevo a noviny) **dojde ke zvýšení ceny o 11 %** (jako důsledek zvýšení sazby z 10 % na 21 %), **státní rozpočet vydělá,**
- **u vybraných druhů zboží** (potraviny, léky, stavební práce, dětské autosedačky, pohřební služby) **poklesu zdanění z 15 % na 12 %, k poklesu ceny však nedojde (0) (efekt poklesu daně pohltí obchodní rozpětí), státní rozpočet prodělá.**

Na příkladech snížení sazby DPH či přeřazení zboží do jiné sazby, ke kterým došlo v posledních třiceti letech, je ověřeno, že **pokles sazby přidané hodnoty konečnou cenu nesnižuje** (pouze pokud by byl podpořen cenovou regulací, což v ČR, jak nás mnohokrát ubezpečil předseda vlády, nehrozí). **Efekt snížení DPH o 3procentní body** (což se týká především potravin) **se ve snížení cen neprojeví.** Tento efekt není nijak nový a odborné veřejnosti i pracovníkům veřejné správy je velmi dobře znám. Navíc je velmi zajímavá otázka, proč se ministerstvo financí uchýlilo k tomuto opatření, když na něm fakticky nic nevydělá – lépe řečeno v prvním roce prodělá přes 4 miliardy a ve druhém roce prý skončí na nule.

Další cenotvorné opatření bude směřovat do **oblasti spotřebních daní. Budou se zvyšovat spotřební daně u alkoholu, cigaret a nafty.** Dopad do cen bude vyšší, než samotný vliv nárůstu spotřební daně, protože bude násobit ještě DPH ve výši 21 %. Vedle toho se chystá **zdražení dálniční známky.**

Pro růst inflace je však podstatné to, co jsme se o nárůstu cen nedozvěděli. Jde o to, že fakticky více než polovina „reformního balíčku“ je skryta pod **záměrně nespecifikovaným heslem snížení dotací.** Nechce se ovšem věřit, a ono to tak opravdu také nebude, že zrušení dotací v rozsahu 54 mld. Kč nebude mít dopad do inflace stejně, jako že nebude mít dopad do ekonomického růstu či zaměstnanosti stejně jako celý balíček. Nic z toho se nedozvíme (výrobci solární elektrické energie již signalizovali zřetelně cenotvorný vliv zrušení konkrétně jejich dotace na zvýšení ceny elektrické energie). Je nutno zdůraznit, že vliv zrušení dotací na případný nárůst inflace, jsme vzhledem k absenci bližší specifikace tohoto opatření ze strany MF ČR do našeho odhadu nezařadili.

Další důležitou otázkou či problémem ovšem je, že tento **pohyb sazeb DPH sem tam nesporně vyvolá a posílí další vlnu inflačního očekávání.** K tomu se však přidává aktuální problematická situace. Zasahovat tímto způsobem do cenových kalkulací v aktuální problematické situaci velmi vysoké inflace a velmi vysokého inflačního očekávání je, velmi mírně řečeno, neprozřetelné. **Hrozí totiž, že při pohybu DPH si k cenovému nárůstu každý ještě něco přibalí a svede se to na zvýšení DPH (neoprávněně), potažmo stát (oprávněně).**

Celkový odhad nárůstu cen ČMKOS v příštím roce se pohybuje okolo 6 %, z toho cenový nárůst bez reforem přebíráme z nejnovějších prognóz MF ve výši 2,4 %. Výše uvedené známé cenotvorné vlivy navrhované reformy veřejných financí odhadujeme na 3,5 % (z toho +2 % operace s DPH, + 1,5 % nárůst spotřební daně u cigaret, alkoholu, nafty, zvýšení ceny dálniční známky a zvýšení inflačního očekávání).

Jen „na okraj diskuze“ poznamenáváme, že velmi vysoká inflace v České republice není zdaleka zažehnána. Iluze poklesu míry inflace v letošním roce na jednociferné hodnoty už prakticky vzala za své.

Jak se měnily prognózy pro letošní rok:

	podzim/2022		zima/2023		jaro/2023	
	MFČR	ČNB	MFČR	ČNB	MFČR	ČNB
míra inflace	9,5	9,1	10,4	10,8	10,9	11,2

Nejnovější prognózy Ministerstva financí a ČNB opět zvýšily odhad růstu spotřebitelských cen v letošním roce oproti zimním odhadům o 0,5 až 1procentní bod oproti podzimu už o 1,4 –

2,1 procentního bodu. Ovšem procento letos není díky nárůstu základny to, co procento loni. Pokud bychom tento odhad přepočítali na loňskou úroveň – tedy na úroveň, kterou jsme už poznali – tak **nová prognóza fakticky říká, že spotřebitelské ceny letos porostou (v podmínkách roku 2022) o více než 13 %**. Od loňské inflace (15,1 %) nás tedy letos bude maximálně dělit něco okolo 2procentních bodů!

Politici, ale i řada ekonomů má sklon vždy hovořit o aktuální inflaci, tj. přírůstku cen v daném roce. Loňská inflace je pro ně něco, co už bylo, je pro současné úvahy naprosto nezajímavé. Pokles inflace (tj. pokles růstu cen) pak (schválně!?) zaměňují za pokles cen a matou tím veřejnost (a možná i sebe). **To, že klesá inflace, neznamená, že klesají ceny. Znamená to jen, že ceny rostou pomaleji, ale rostou. Když ceny klesají, tak se tento jev jmenuje deflace a k tomu máme hodně daleko.** Loňská inflace je pořád s námi. Je skryta v cenách, za které nakupujeme. Nenakupujeme za inflaci, ale za ceny, a to je zásadní rozdíl.

Inflace loni dosáhla hodnoty **15,1 %**, odhad letošní inflace je podle Ministerstva financí a České národní banky pro letošek **10,9 %** resp. **11,2 %**. Když vyjdeme z nižšího odhadu MF ČR odhad MF ČR, znamená to, že **spotřebitelské ceny za loňský a letošní rok narostou v průměru oproti poslednímu inflačně stabilizovanému roku 2021 o téměř 28 %**. ČNB odhaduje vysoce optimisticky, že v příštím roce inflace výrazně klesne a dosáhne hodnoty pouze **+2,4 %**. Pokud ovšem bude reforma DPH postupovat tak jak bylo navrženo, tak ceny narostou meziročně minimálně **o dalších 3,5 %**. **Celková inflace za tři roky dosáhne hodnoty 35 %**.

IV NÁVRHY ČMKOS VEDOUcí K NÁPRAVĚ VEŘEJNÝCH FINANcí

Na základě analýzy předchozích náprav veřejných financí a současného vnějšího i vnitřního kontextu těchto reforem navrhujeme následující opatření jako okamžitá opatření vedoucí k nápravě veřejných financí. Při formulaci těchto opatření jsme vycházeli z následujících zásad:

- Reformní opatření musí být jednosměrná, tj. zaměřená především na řešení problému veřejných financí.
- Reformní opatření musí mít střednědobý charakter, jednotlivé návrhy musí být v čase rozloženy.
- Reformní opatření musí být prioritně zaměřeny do oblastí, kde problémy veřejných financí vznikly, kde mají původní zdroj.
- Reformní opatření musí vycházet ze současné ekonomické reality ČR, musí působit antiinflačně, minimálně nesmí vyvolat další inflační impulsy.
- Reformní opatření musí obsahovat nejen prohibivní opatření, ale též prorůstovou složku, ekonomický růst je nejlepším stabilizátorem veřejných financí.

Opatření příjmová strana:

NULTÁ ETAPA

- Provedení podrobného auditu, posouzení a odstranění z daňového systému nejrůznějších výjimek, slev a úlev, o kterých nikdo ani neví, proč v jednotlivých daňových okruzích dnes ještě vůbec jsou, a jakou společenskou funkci plní, či by měly plnit. Posoudit, zda opravdu vyjadřují celospolečenský zájem či jen zájem úzkých lobbystických skupin.
- Vypracování a realizace komplexního programu boje proti stínové ekonomice, práci na černo a s nimi spojeným daňovým únikům. Příprava a spuštění soustavné kampaně směřující proti

daňovým únikům (a dalším negativním ekonomickým jevům) a to nejen v ČR, ale i v regulatorních a daňových rájích.

- Posílení kontroly na trhu práce zaměřené na boj proti práci na černo a dalším nelegálním aktivitám (např. tzv. švarcsystém) ohrožujícím stabilitu veřejných financí (v první řadě pojistných fondů). **Jde prostě o nastolení elementární daňové spravedlnosti pro všechny daňové poplatníky – prostě o nastolení pořádku.**⁴

I. ETAPA

- **Spustit opět systém EET včetně původně připravované III. etapy.** Dopad pro veřejné finance minimálně **+20 až 25 mld. Kč.**
- **Zrušit snížení sazby sociálního pojištění o 5 %** u zaměstnavatele při zaměstnávání osob na zkrácený úvazek a sazbu vrátit na původní úroveň. Dopad okolo **+5 mld. Kč** na veřejné finance.
- **Zrušit zvýšení hranice pro použití paušální daně na dva miliony,** vrátit hranici na 1 mil. Kč, a tím posunout zpět i povinnou registraci k DPH na tuto úroveň. Paušální daň zásadně restrukturalizovat na daň vyměřenou podle pomůcek. Rozpočtový dopad tohoto opatření na veřejné finance **+20 mld. Kč** ročně.
- **Pozastavit zamýšlené prodloužení mimořádných zrychlených odpisů i na majetek pořízený v letech 2022 a 2023** s dopadem **na veřejné finance +6 až +7 mld. Kč** ročně.
- **Pozastavit zamýšlené prominutí platby sociálního pojištění u pracujících důchodců (s propadem veřejných rozpočtů minimálně +4 až +5 mld. Kč).**
- **Zrušit tzv. Loss Carryback,** perspektivně až **+30 mld. Kč.**
- **Zrušit daňové osvobození státních dluhopisů,** **+2 mld.**
- **Zrušit tzv. stravenkový paušál,** perspektivně až **+20 mld. Kč).**
- **Znovu zavést daň z převodu nemovitostí, daň dědickou a daň darovací** se spodním limitem (**+25 až +30 mld. Kč).**
- **Aktivní postup v případě zneužívání transferových cen (min. +10 mld. Kč).**
- **Navýšit minimální mzdu na 19 500 Kč (+2 mld. Kč)**
- **Vyšší odvod pojistného pro OSVČ zvýšením minimálního vyměřovacího základu ze stávajících 25 % průměrné mzdy na 40 % průměrné mzdy (+7,5 mld. Kč)**

Celkem I. Etapa 151,5 mld. Kč až 163,5 mld. Kč

II. ETAPA

- **Zvýšení sazby daně z příjmu právnických osob o 4 body.**
- **Zásadní revize tvorby daňových základů** u daně z příjmu právnických i fyzických osob, sociálního a zdravotního pojištění (mimo zaměstnance) a **zúžení možností daňové optimalizace u OSVČ** pohybem mezi různými systémy výpočtu základu daně (**min. 50 mld. Kč).**
- **Zavedení sociálního pojistného z kapitálových příjmů** (tantiémy, příjmy z kapitálu, z nájmu apod.) **jako dodatečný zdroj pro pojistný systém důchodů.**
- **Posílení útvaru, který se zabývá zneužíváním vnitrofiremních cen.** V první fázi se zaměřením na bankovní sektor.
- **U odlivu dividend** zavést podobné mechanismy finanční správy jako v jiných zemích, tj. **kontrolovat finanční zdraví podniku.** Pomoci může rovněž **tlak na růst mezd,** který zadrží větší část přidané hodnoty v ČR.

⁴ Je naprosto nezbytné, aby tento plán byl společným plánem vlády a sociálních partnerů. Na vytvoření tohoto plánu je ČMKOS připravena se aktivně podílet.

Opatření výdajová strana

Na straně výdajů je nutno provést **podrobný audit všech výdajových položek všech částí veřejných financí** a na základě tohoto auditu a zvolených priorit **uvážlivě redukovat** výdajovou stranu rozpočtů – ne však plošně, ale **podle jednotlivých položek**.

Před jakýmikoli zásahy důkladně zmapovat, co se ve skutečnosti z jednotlivých rozpočtů vůbec platí, zda nám nejrůznějšími „nedotaženými kohoutky“ pramínky a prameny neunikají veřejné tolik potřebné zdroje na projekty a výdaje, které měly být už dávno zrušeny. Bude velmi překvapující zjistit, co se za nenápadnými tituly bude skrývat peněz a kdo je na ně všechno napojen. I na výdajové straně veřejných financí tedy nejde o nic jiného než o nastolení elementárních pravidel efektivnosti – a v některých částech dokonce jen o nastolení pořádku. To se týká také mzdových výdajů placených z veřejných zdrojů – nepřiměřené odměny některých úředníků a jejich audit. **Daňový poplatník má právo znát, k jakým účelům jsou použity jeho peníze.**

Dotace jsou obvykle součástí problému dobývání renty. A právě zde by bylo vhodné začít „úklid“ na straně výdajů. V řadě kapitol jsou na běžné výdaje nalepeny různé organizace, které parazitují na státním rozpočtu, a co hůře, pokouší se nastolovat státní agendu, ovlivňovat formulaci státní politiky směrem ke svým cílům apod. Tyto organizace přitom neprocházejí volbami a velmi často nepodléhají žádné demokratické kontrole. Usekání těchto chapadel chobotnice by bylo velmi užitečnou součástí nápravy výdajové strany veřejných financí. Jen v oblasti školství se vyskytuje celá řada těchto parazitů. Podobně je možno hledat úspory v různých konzultačních či softwarových službách apod.

V PODPOROVAT RŮST EKONOMIKY, MODERNIZACI A KONKURENCESCHOPNOST

Nedílnou součástí stabilizace a reforem veřejných financí musí být plán aktivních opatření v oblasti reálné ekonomiky.

Hlavním problémem České republiky je stále zjevnější **dlouhodobá neúnosnost jejího hospodářského „modelu levné práce“** tj. snižující se potenciál české pracovní síly, dominantně subdodavatelské postavení české ekonomiky, velmi pomalou sociální a ekonomickou konvergenci k nejvyspělejším státům EU počítající se na generace, přetrvávající nízké ocenění produktu a potažmo i práce. ČMKOS dlouhodobě kritizuje absenci strategické národní debaty o změně české ekonomiky pro příští desetiletí i absenci celospolečenského konsenzu na budoucím směřování české ekonomiky.

Cílem ČMKOS je proto otevřít diskuzi o změně hospodářské politiky. V první řadě šlo posouzení šancí České republiky jako středně vyspělé země s dlouhodobou průmyslovou tradicí a minimálními surovinovými zdroji, ve využití nových směrů a možností rozvoje vědy, techniky, digitálních technologií i nových systémů řízení k zásadním změnám struktury české ekonomiky a v konečném důsledku k produkci zboží a služeb s vysokou přidanou hodnotou. Ve zkratce – jde o to posoudit, jaké šance Česká republika na faktické „přeskočení“ jedné vývojové etapy vůbec má.

Jaké jsou tedy její šance dostat se do blízkosti nejvyspělejších zemí EU v dohledném, ještě srozumitelném čase? Jak plně využít tehdy signalizované nastupující technologické změny (označované svého času jako Průmysl 4.0) ke zrychlené restrukturalizaci podobné té, kterou v minulosti úspěšně prošlo Dánsko nebo Finsko?

Jedním ze zásadních dlouhodobých cílů ČMKOS v oblasti hospodářské politiky je **podílet se na zpracování pro prosazení, řízení a koordinaci výše naznačených procesů.** Podílet se společensky konsenzuálním řídicím programem – **Národní plán hospodářského růstu.** Základem tohoto programu pak by měla být **„celonárodní dohoda o spolupráci“** hlavních politických stran, sociálních partnerů a převážné části společnosti na nutnosti zásadních ekonomických i společenských změn.

Je bohužel zřejmé, že současná vláda má od ČMKOS naprosto odlišné paradigma přístupu k ekonomice státu, hospodářské i rozpočtové politice. Problém přetrvávajících deficitů veřejných financí (především státního rozpočtu) není důsledkem nějakého nadměrného čerpání veřejných výdajů na sociální ochranu a transfery. Míra sociální ochrany měřená např. podílem jednotlivých sektorů sociálních služeb a transferů na HDP je v evropském kontextu ve skutečnosti velmi střídmá.

Problém byl ve skutečnosti vyvolán záměrnou redukcí daňových a pojistných příjmů s jasným cílem, zásadním a v podstatě nevratným způsobem redukovat v České republice **veřejné služby a sociální transfery a jejich profitabilní části** (především výdaje na důchody a zdravotnictví) **privatizovat**.⁵ **U ostatních „neprofitabilních“ částí veřejné spotřeby provést redukce výše dávek i celkového objemu výdajů**.⁶

To se ve skutečnosti skrývá za nejrůznějšími hesly „náprav veřejných financí“, „zastavení zadlužování dalších generací“ apod. Připravované, či už částečně realizované „nápravy veřejných financí“, nejsou nic jiného než logický důsledek dříve provedených daňových reforem. Bohužel je smutnou zkušeností, že **příamá souvislost mezi vybraným objemem vybraných daní a pojistného a výši poskytovaných veřejných služeb a transferů není obvykle veřejností dostatečně vnímána**.

Je to mimochodem i proto, že vznikající disparita je obvykle překryta deficitem (půjčkou) nebo velmi vysokým ekonomickým růstem nebo obojím. Takže pro normálního občana či firmu se při aktuálním snižování daní „nic negativního neděje“, právě naopak. Tak **je posilována jeho víra v to, že je možné dlouhodobě udržovat ekonomiku s nízkým (a ještě nižším) zdaněním a vysokými (a ještě vyššími) veřejnými výdaji a sociálními transfery**. A tak se znovu a znovu snižují daně, ovšem ne plošně ale jen někomu – až dojde k výraznému zpomalení ekonomiky nebo výraznému nárůstu dluhu nebo obojímu. A pak přijdou ekonomické problémy a „hodina pravdy“. A je velkým paradoxem, že to jsou **skupiny beneficentů dřívějších daňových redukcí**, které pak **první volají po „nápravě veřejných financí“**, po zpoplatnění veřejných služeb a redukcí sociálních transferů. Je to logické – i když obecně veřejností ne příliš vnímané.

Není totiž vnímán dostatečně ten fakt, že ty subjekty, které jsou největšími beneficienty snížených daní, většinou nejsou významnými příjemci veřejných služeb a transferů (a naopak). Jinak řečeno, k uskromňování jsou voláni (a posléze donuceni) především ti, kteří na předchozím snižování daní prakticky nic nevydělali. **A je tragické, když se někteří jednotlivci z této skupiny k takovému údělu, k poklesu své životní úrovně sami dobrovolně hlásí v domnění, že tím něčemu nebo někomu pomohou.**

⁵ Snižováním daňových a pojistných plateb se záměrně zmenšuje vliv státu (veřejných výdajů) na financování veřejných služeb a sociálních transferů a tím se vytváří **prostor pro vstup soukromého kapitálu a privatizaci těchto perspektivně velmi profitabilních oblastí veřejných služeb (zdravotnictví) či sociálních transferů (především důchody)**. Je třeba si uvědomit, že skutečná privatizace zdravotního a důchodového pojištění neznamená nějaký převod aktuálních hmotných aktiv. Skutečná privatizace spočívá v tom, že stát „uhne z trhu“. Potřeba využívat služby zdravotnictví či být zajištěn ve stáří (důchody) na dostatečné úrovni totiž „ústupem“ státu z trhu nezmizí. To se jen poptávka po jejich zabezpečení přelije do soukromé sféry orientované na zisk a vyžádá si více soukromých peněz (a to za aktivní podpory vlády – již dnes můžeme slyšet nezištné rady různých představitelů státu občanům, že si ke svému budoucímu důchodu budou muset ještě naspořit zhruba 2 miliony korun). Část obyvatelstva se na tyto nadstandardy ve zdravotnictví (které se ovšem nebudou příliš lišit od dnešních standardů) či na dostatečné důchody soukromě „dobrovolně“ připojistí. Komerční pojišťovny jim samozřejmě rády nabídnou produkty, které jim – samozřejmě na základě komerčních pojistných pravidel a odpovídající režie tato rizika – ovšem jen do určité míry – ošetří. Nízkopříjmové skupiny, a v našich podmínkách i středně příjmové skupiny, které budou mít jen velmi omezené nebo žádné zdroje na připojištění tohoto typu. Nelze totiž zapomenout, že ve velkém rozsahu je tento prostor v rodinných rozpočtech (samozřejmě pokud vůbec existuje) obsazen např. splátkami dlouhodobých hypoték, a tyto rodiny se budou muset smířit s omezeným přístupem k této veřejné službě a s důchody na relativně velmi nízké úrovni. Obdobného „plíživého procesu“ jsme svědky již dnes v oblasti školství.

⁶ Navíc je nutno si uvědomit, že paralelně s těmito zásadními procesy probíhaly a probíhají zásadní restrukturalizační procesy i uvnitř daňového systému. Zde, přes velmi silně deformovanou strukturu daňového inkasa, **dochází k další restrukturalizaci posilující relativní nárůst zdanění u nízké a středně příjmových skupin obyvatelstva a relativní pokles zdanění u zdanění vysokopříjmových fyzických i právnických subjektů a majetkových vlastníků**. Je nutno si totiž uvědomit, že probíhají zásadní restrukturalizační procesy uvnitř samotného daňového systému, kdy dochází v dlouhodobě perspektivě k posilování zdanění práce a spotřeby a zeslabování zdanění kapitálu a majetku.

Tato změna směru hospodářské politiky, zřetelná už na sklonku funkčního období předchozí středolevé vlády, byla zesílena nástupem nové pravicové vlády. **Hospodářská politika této vlády znamená z pohledu hospodářské politiky státu návrat zpět minimálně o jednu dekádu.** Jde o návrat do období tzv. Topolánkových a Nečasových reforem veřejných financí. Do období, kdy vznikl na půdě nejsilnější strany současné koalice programový projekt Modrá šance. **Do období zvratu v procesu mzdové konvergence a uzavření České republiky v pasti chudoby** (tzv. pasti středního příjmu).⁷ Do období stále zřetelnějšího **obsahového vyprázdnění sociálního dialogu a přípravy a přijímání klíčových sociálně ekonomických rozhodnutí mimo tento dialog**, především mimo dialog se zástupci zaměstnanců.

Co se týče případných konkrétních opatření, doprovázejících v předchozích kapitolách nastíněný plán nápravy veřejných financí, tak považujeme za nutné připravit a realizovat opatření směřující ke zvýšení její efektivity a výkonnosti. I když si ČMKOS v této oblasti v žádném případě nemá patent na rozum, podle jejího názoru by tento ozdravný plán mohl obsahovat úkoly:

- **podstatně zvýšit podporu technickému školství** – od učňovských škol přes střední technické školy až po vysoké školy,
- **podstatně zvýšit podporu výzkumu a vývoji** s cílem zvýšit podíl vývozu technologií v českém exportu a roli českých firem jako finálních – generálních – dodavatelů velkých investičních celků – elektrárny, potravinářské technologie, chemie,
- **vytvořit státní fond určený k podpoře patentové ochrany vynálezů** vznikajících v České republice,
- **koordinovat rozvoj vědeckotechnických parků a inovačních center** ke zvýšení podílu výzkumu a vývoje,
- **zcela změnit dosavadní podporu českého zemědělství** s cílem zvýšit podíl tuzemských potravin na spotřebě na 80–90 %; týká se masa, zeleniny, ovoce, mléka. Otázka soběstačnosti ve výrobě potravin se v příštích letech stává klíčovou pro bezpečnost státu,
- **podpořit rozvoj nájemního bydlení** – připravit a zrealizovat výstavbu nejméně 100 tis. bytů v nájemním bydlení se sníženým nájemným,
- **rozvinout některé infrastrukturní projekty například:**
 - o **podpořit dostavbu JETE** s výrazným akcentem na s tím spojené „ofsety“,
 - o **rozvinout vodní dopravu** – dostavět jezy na Labi, které umožní rozvinout levnou dopravu po Labi, nejde jen o náklady, ale i o turistiku na trase Praha-Drážďany, resp. až do Hamburku,
 - o je možno **uvažovat i o dalších infrastrukturních projektech** – v první řadě o výstavbě rychlodráhy v linii Praha – Brno s cílovou dobou jízdy 1 hodina a navázat ji na evropskou linii Berlín – Vídeň (zajištění dopravní obslužnosti, rozvoj a údržba dopravní infrastruktury a další) – ovšem při řádné obchodní soutěži, kde se nebude krást,
 - o **vypracovat koncepci podpory komplexního využití dřeva** jako významné domácí suroviny s cílem výrazně zvýšit stupeň jeho zpracování – přidanou hodnotu v české ekonomice (i když po kůrovcové kalamitě bude asi tento dlouhodobý úkol obtížnější,
- **podpora malého a středního podnikání** – k tomu přeměnit dosavadní ČMZRB, nebo vytvořit novou banku poskytující reálnou podporu začínajícím podnikatelům a segmentu malých a středních firem,
- **podpora cestovního ruchu** – jde zejména o zajištění koordinovaného přístupu (resortu, krajů, obcí) a výrazné zkvalitnění služeb.

⁷ Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) již před delším časem upozorňovala na riziko, že zemím střední a východní Evropy hrozí uvíznutí v pasti středního příjmu. EBRD zmíněnou pastí rozumí stav, kdy daná země sice do jisté míry zbohatla (obvykle na úroveň 1-2/3 HDP na hlavu v USA), nicméně vyčerpala své dosavadní konkurenční výhody, obvykle zejména v podobě levné pracovní síly, a nedaří se jí najít jiný růstový model. EBRD upozorňuje, že v mnoha zemích existují dokonce skupiny, které mají zájem na tom, aby se dosažený stav již neměnil. (<https://www.investicniweb.cz/ekonomika-politika/ekonomika/v-pasti-stredniho-prijmu>)

Uvedené návrhy na opatření jistě nejsou konečné. Nepochybně by bylo možné jejich seznam podstatně rozšířit. **Jejich smysl spatřujeme především v tom, abychom obrátili pozornost ke skutečným problémům reálné ekonomiky a k podstatě současných problémů,** které prožívá.

VI SHRNU TÍ

Z pohledu ČMKOS se domníváme, že:

- dvě poslední vlády vytvořily problém pro příjmovou stranu rozpočtu, a nyní ho přenášejí na zaměstnance a důchodce,
- je potřeba problém prudce rostoucího schodku řešit, ale ne na úkor zaměstnanců a důchodců,
- vláda ve svém „ozdravném balíčku“ vůbec neřeší jiné zdroje příjmů než finance nízko a středně příjmových občanů. Vůbec se nezaměřuje na zlepšení výběru daní, boj proti daňové optimalizaci, odlivu stamiliard ročně ve formě dividend nadnárodních korporací,
- pochybnosti o funkčnosti „balíčku“ a o tom, jak byl vlastně vytvořen, vzbuzuje nejen způsob jeho zveřejnění, ale i nelogičnosti například v daňových změnách,
- vláda při tvorbě balíčku vůbec nezpracovala materiál o tom, jak jednotlivá opatření dopadnou na životní úroveň jednotlivých skupin obyvatelstva, ani jak dopadnou do jednotlivých částí ekonomiky, a například ani jak se dotknou inflace,
- vláda nevedla o „ozdravném balíčku“ ani o důchodové reformě žádný dialog ani s odbory, ani se zaměstnavateli, tedy s organizacemi, které zastupují zájmy největších a ekonomicky nejdůležitějších částí naší české společnosti a ekonomiky.
- vládní návrhy zvýší inflaci.

Vzhledem k výše uvedenému byla proto v rámci ČMKOS diskutována opatření jak na příjmové straně, tak na straně výdajové. Na straně výdajové jde zejména o realizaci auditu agend a výdajových položek všech částí veřejných financí a na základě tohoto auditu a zvolených priorit uvážlivě redukovat výdajovou stranu rozpočtů – ne však plošně, ale podle jednotlivých položek. Na straně příjmové jsou jednotlivé kroky fázovány do několika ETAP, kdy opatření, která jsou možná realizovat v krátkém časovém horizontu, jsou uvedena níže v tabulce.

VII ZÁVĚR

- ČMKOS si je vědoma nutnosti „ozdravení“ veřejných rozpočtů.
- ČMKOS je připravena vést k jednotlivým opatřením sociální dialog – JSME PŘIPRAVENI JEDNAT.
- ČMKOS navrhuje řešení, která jsou řešením dopadajícím na všechny, nikoli pouze na zaměstnance a důchodce.
- VÍME, jak na to.
- NAVRHUJEME ŘEŠENÍ, která přináší úspory státního rozpočtu jak na straně příjmové, tak na straně výdajové.
- ČMKOS si primárně nepřeje represivní kroky, jako je např. stávková pohotovost atd., ale nečinnost vlády ji nedává na výběr.

Pojďme společně jednat v zájmu všech občanů ČR

Možná aktuální opatření

Navrhované opatření	Přínos
Spustit systém EET včetně původně připravované III. etapy	+20 až +25 mld.
Zrušit snížení sazby sociálního pojištění o 5 % u zaměstnavatele při zaměstnávání osob na zkrácený úvazek a sazbu vrátit na původní úroveň	+5 mld.
Zrušit zvýšení hranice pro použití paušální daně na dva miliony, vrátit hranici na 1 mil. Kč a tím posunout zpět i povinnou registraci k DPH na tuto úroveň. Paušální daň zásadně restrukturalizovat na daň vyměřenou podle pomůcek	+20 mld.
Pozastavit zamýšlené prodloužení mimořádných zrychlených odpisů i na majetek pořízený v letech 2022 a 2023	+6 až +7 mld.
Pozastavit zamýšlené prominutí platby sociálního pojištění u pracujících důchodců	+4 až +5 mld.
Zrušit tzv. Loss Carryback	+30 mld.
Zrušit daňové osvobození státních dluhopisů	+2 mld.
Zrušit tzv. stravenkový paušál	až +20 mld.
Zavést daň z převodu nemovitostí, daň dědickou a daň darovací se spodním limitem	+25 až +30 mld.
Aktivní postup v případě zneužívání transferových cen	+10 mld.
Navýšit minimální mzdu na 19 500 Kč	+2 mld.
Vyšší odvod pojistného pro OSVČ zvýšením minimálního vyměřovacího základu ze stávajících 25 % průměrné mzdy na 40 % průměrné mzdy	+7,5 mld.
Celkem	+151,5 až +163,5 mld.
Audit agend a výdajových položek všech částí veřejných financí a na základě tohoto auditu a zvolených priorit uvážlivě redukovat výdajovou stranu rozpočtů – ne však plošně, ale podle jednotlivých položek.	Několik mld.
Řešit gender pay gap	Několik mld.

VIII STATISTICKÉ A GRAFICKÉ INFORMACE

DOPAD REDUKCÍ DANÍ NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ MINULÝCH VLÁD

2021 - ODHAD MEZIROČNÍ ZTRÁTY DAŇOVÝCH PŘÍJMŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

1. Zrušení superhrubé mzdy sazby 15 a 23 %	-94 mld. Kč (minimum)
2. Zvýšení slevy na poplatníka	-50 mld. Kč
3. Prolomení hranice daňového bonusu u dětí	-10 mld. Kč (minimum)
4. Loss carry back (minimum)	-30 mld. Kč
5. Zrychlení odpisů a zvýšení limitu pro vstupní cenu majetku	-17 mld. Kč
6. Osvobození státních dluhopisů	-2 mld. Kč
7. Zrušení daně z převodu nemovitostí	-20 mld. Kč
8. Daňový paušál pro živnostníky	-10 mld. Kč
9. Stravenkový paušál	-20 mld. Kč
10. Snížení DPH u ubytovacích služeb, kultura a sport	-4 mld. Kč
11. Snížení silniční daně	-1 mld. Kč
12. Snížení spotřební daně nafta	-6 mld. Kč

CELKEM veřejné finance	-264 mld. Kč (284 mld. Kč)
<i>Státní rozpočet</i>	<i>-194 mld. Kč (207 mld. Kč)</i>
<i>Rozpočty krajů</i>	<i>-23 mld. Kč (24 mld. Kč)</i>
<i>Rozpočty obcí</i>	<i>-47 mld. Kč (53 mld. Kč)</i>

2022 - ODHAD MEZIROČNÍ ZTRÁTY DAŇOVÝCH PŘÍJMŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

1. Zrušení EET	-20–25 mld. Kč	
2. Snížení sazby pojistného na sociální pojištění o 5 % u zkrácených úvazků	-5 mld. Kč	*
3. Zvýšení hranice paušální daně na 2 mil. + posunutí registrace k DPH	-20 mld. Kč	*
4. Prodloužení mimořádných zrychlených odpisů na 2022 a 2023	-6-7 mld. Kč	

CELKEM veřejné finance	-51-57 mld. Kč
-------------------------------	-----------------------

* horní hranice, bude využito k optimalizaci, resp. rozvoji švarcsystému

2023 - ODHAD MEZIROČNÍ ZTRÁTY DAŇOVÝCH PŘÍJMŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

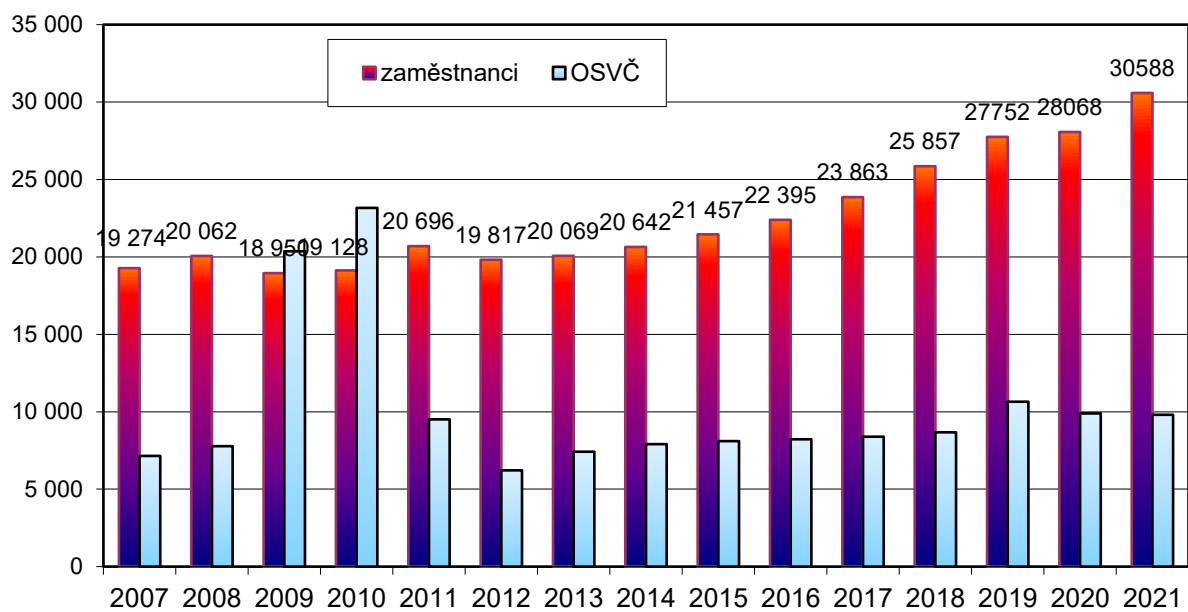
1. Prominutí odvodu pojistného na sociální pojištění u pracujících důchodců	-5 mld. Kč
---	------------

Přehled stávajících povinných odvodů na sociální i zdravotní pojištění

	Zdravotní pojištění	Nemocenské pojištění	Důchodové pojištění	Příspěvek na politiku zaměstnanosti	CELKEM
Zaměstnanec	4,5 %	0	6,5 %	0	11,0 %
Zaměstnavatel	9,0 %	2,1 %	21,5 %	1,2 %	33,8 %
OSVČ	13,5 %	0 % (2,1 %)	28,0 %	1,2 %	42,7*)

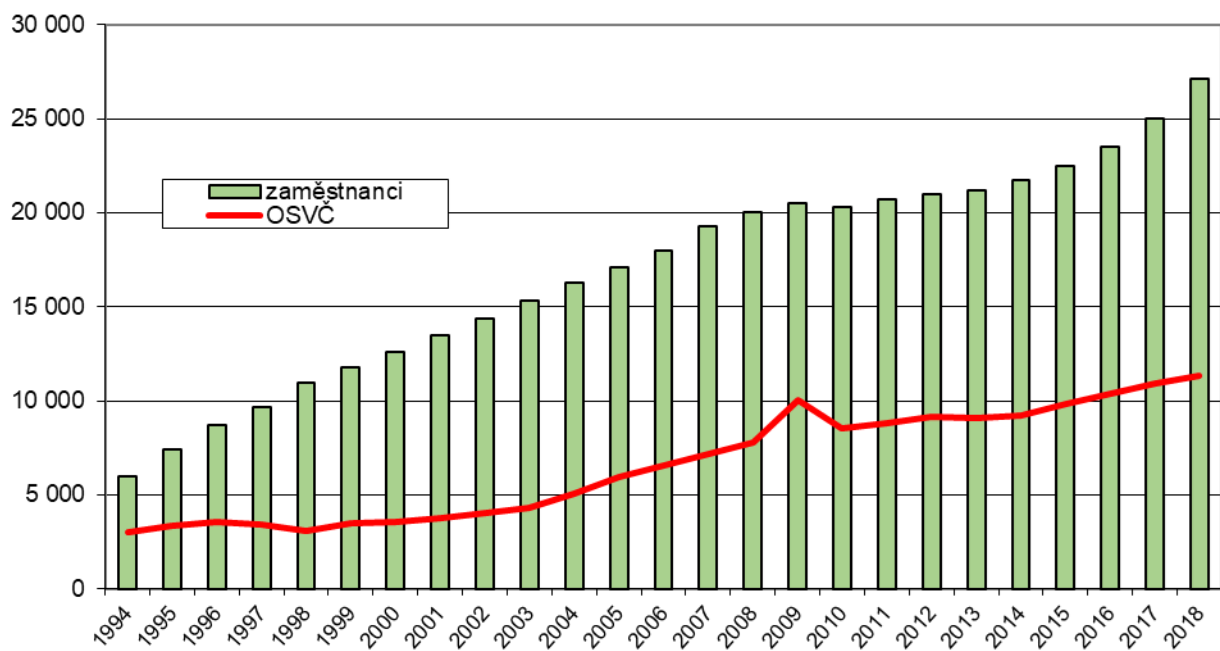
*) pokud OSVČ (tj. osoba samostatně výdělečně činná) je nemocensky pojištěna, odvádí 44,8 % vyměřovacího základu

Graf 1 Vyměřovací základy na nemocenské pojištění – srovnání skupin pojištěnců

Zdroj: data MPSV, vlastní zpracování grafu

Graf 2 Vývoj vyměřovacích základů pro odvod pojistného na sociální pojištění

Zdroj: data MPSV, vlastní zpracování grafu